

УДК 336.221

Гелухова Н. М., Крот М. В.

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В статті розкрито переваги та недоліки Податкового кодексу та його вплив на ефективність економіки України. Визначені головні критерії оцінки ефективності податкової системи та питання, які потребують вдосконалення.

Ключові слова: Податковий кодекс, податок, податкова політика, ефективність економіки.

В статье раскрыты преимущества и недостатки Налогового кодекса и его влияние на эффективность экономики Украины. Определены главные критерии оценки эффективности налоговой системы и вопросы, требующие совершенствования.

Ключевые слова: Налоговый кодекс, налог, налоговая политика, эффективность экономики.

In this article are showed the advantages and disadvantages of the Tax Code and its impact on economic performance of Ukraine. It identifies the key criteria for evaluating effectiveness of the tax system and the issues that need improvement.

Keywords: Tax Code, tax, tax policy, economic efficiency.

На сьогодні однією з найсуттєвіших і водночас складних проблем є вдосконалення взаємовідносин між платниками податків та державою. Сучасна система оподаткування фізичних та юридичних осіб в Україні має ряд суттєвих недоліків: слабка соціальна спрямованість податку на доходи громадян, існуюча спрощена система оподаткування доходів юридичних та фізичних осіб, надмірність податкового тягаря, що є однією з причин фінансової нестабільності підприємств, зменшення сукупного попиту та частини податкових надходжень до бюджету. Також велика кількість пільг та постійні зміни податкового законодавства перешкоджають стабільному функціонуванню податкової системи та її впливу на ефективність економіки України [5, С. 186].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані із ефективністю податкової політики та її впливу на економіку України, знаходяться в центрі уваги науковців та практиків. На їх вирішення спрямовані наукові праці В. Л. Андрущенка, В. В. Буряковського, В. П. Вишневського, П. Т. Геги, А. І. Даниленка, О. Д. Данілова, Д. А. Дяківського, М. П. Куче-

рявенка, І. О. Луніної, П. В. Мельника, А. М. Соколовської, С. А. Терьохіна, В. М. Федосова.

Мета статті. Метою статті є дослідження ефективного прийнятого Податкового кодексу та його впливу на економіку України.

Виклад основного матеріалу. Ефективна податкова політика – це постійний пошук балансу між тяготами податкового навантаження та ефектом від вироблених за його рахунок суспільних благ, у першу чергу загальної і господарської інфраструктури й інституціональних умов економічної діяльності (безпека, підтримка порядку і законності, дотримання правил гри в сфері відносин між суб'єктами господарювання і т.п.).

Ефективність припускає не тільки забезпечення державного бюджету стабільними і рівномірними надходженнями доходів, але і стимулювання платників податків до розвитку бізнесу, удосконалення технології виробництва. Головними критеріями оцінки ефективності податкової системи є:

- рівність і справедливість податків стосовно всіх платників податків;
- визначеність і однозначність податкового законодавства, що дозволяють однаково його розуміти і тлумачити і платнику податків і працівнику контролюючого органу. Порушення цього принципу приводить до того, що платник податків цілковито залежить від працівника контролюючого органу;
- зручність для платників податків, що означає наближення термінів сплати податків до моменту одержання доходів, мінімум бюрократичних процедур, простоту розрахунків податків;
- стабільність, що дозволяє прогнозувати фінансові результати, у сполученні з гнучкістю реакції на зміну економічної ситуації.

Проблема оподаткування в усі часи була надзвичайно актуальною, адже саме податки є тим джерелом надходження коштів до державної скарбниці, без якого неможливо уявити процвітаючу та стабільну країну [4]. Ефективність економіки держави багата в чому залежить саме від ефективної податкової політики. Тому детальніше зупинимось на розгляді позитивних та негативних моментів нового Податкового кодексу.

Прийняття Податкового кодексу покликано вирішити нагальні питання, врегулювати відносини, що виникають у процесі встановлення та зміни податків та зборів в Україні, запровадити однакові «правила гри» для платників податків, і, таким чином, добитися підвищення рівня добровільної сплати податків та збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів.

За ринкових умов господарювання роль податків як основного джерела поповнення доходів державного бюджету, а також знаряддя регулювання соціально-економічних процесів у суспільстві зростає. Приклад розвинених країн Заходу свідчить, що податки можна ефективно використовувати і на благо громадян. Для виконання цих завдань система оподаткування повинна мати міцну наукову базу та кваліфікованих фахівців на всіх рівнях. На

сьогодні ж вітчизняна діюча система оподаткування повною мірою не може забезпечити реалізацію ні цілей державної політики, ні прав та цілей платників податків [5, С. 187].

Введений у дію з 1 січня 2011 р. Податковий кодекс України анулював усі раніше ухвалені закони щодо оподаткування. У Податковому кодексі передбачається перенесення податкового навантаження на більш платоспроможну категорію громадян шляхом запровадження:

- податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (з 2012 р.);
- оподаткування доходів фізичних осіб шляхом встановлення ставки 17% до доходів, отриманих платником податку у звітному податковому місяці, які перевищують десятикратну величину мінімальної заробітної плати;
- оподаткування за ставкою 5% доходів, отриманих від розміщення коштів на депозитних банківських рахунках (з 2015 р.);
- надання податкової соціальної пільги (ПСП) на кожну дитину батькам, які утримують двох і більше дітей віком до 18 років, в розмірі прожиткового мінімуму для працездатної особи з 2015 р., а від 1 січня 2011 р. і до 2015 р. – 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи; надання підвищеного розміру ПСП самотній матері (батьку), вдові (вдівцю), особі, що утримує дитину-інваліда та іншим соціально не захищеним громадянам;
- звільнення від оподаткування доходів від продажу один раз на рік квартири, житлових, дачних, садових будинків, земельної ділянки в межах норм, визначених Земельним кодексом України, за умови перебування такого майна у власності платника податків понад 3 роки;
- зниження ставки податку до 5% для доходів від продажу рухомого майна.

Серед іншого, проект передбачає зниження ставки податку на додану вартість (ПДВ) із 20% до 17% з 1 січня 2014 (із 1 січня 2012 року – 19%, із 1 січня 2013 року – 18%). Окрім того, передбачається зниження ставки податку на прибуток підприємств із 25% до 20% з 1 січня 2014 (з 1 січня 2012 року – 24%, із 1 січня 2013 року – 22%).

Податковим кодексом створені несприятливі умови для малого бізнесу. У частини населення складається враження, що на сьогодні вирішили ліквідувати дрібний бізнес. Глава 1 розділу 14 чітко передбачає, що таке фізичні особи-підприємці, тобто малий бізнес і з 2016 року, згідно з цим кодексом, таких підприємців-фізичних осіб уже не має бути, бо навіть самого визначення не буде існувати у Податковому кодексі.

Малий та середній бізнес у країнах ЄС становлять основу соціально-економічного розвитку. В ЄС знаходиться більше ніж 20 млн. підприємств малого та середнього бізнесу, що дають більше половини загального обороту та доданої вартості. Також кількість зайнятого населення на цих підприємствах сягає 70%. Малий бізнес у Європі стимулює розвиток конкуренції. Ефективність економіки ЄС прямо залежить від успішної діяльності малого

та середнього бізнесу [4, С. 57]. В Україні ж складається незрозуміла ситуація стосовно середнього та малого бізнесу зокрема. На противагу стимулюванню розвитку, держава ускладнює його діяльність та спонукає виникненню ситуації, коли малий бізнес має не функціонувати, а просто таки «виживати».

Стосовно негативних сторін Податкового кодексу, виділимо наступне. Податок на нерухомість враховує, що оподатковується не житлова, а загальна площа. Цей податок насамперед спрацює для органів місцевого самоврядування у великих містах. Жодних доходів не буде у селах України, тому що там немає житла понад 200 м² і, відповідно, про поповнення місцевих бюджетів говорити безперспективно. Введено таку норму, як податковий арешт і податкова реалізація майна. Під час перевірки податковий інспектор має право на 96 год накласти арешт на майно. Цей податковий арешт забезпечується без суду і тільки після 96 год є зобов'язання податківців звертатися до суду на продовження арешту майна.

Введення камеральних перевірок для середнього та великого бізнесу без повідомлення і без дозволу начальника податкової інспекції. Тобто податковий інспектор має право за документами проводити оперативну камеральну перевірку і нараховувати штрафні санкції. Отже, на сьогодні Податковий кодекс недосконалий, не відповідає вимогам сучасності, не враховує вигоди платників податків, здебільшого є на стороні податківців.

Крім того, існує ряд питань, які залишаються «відкритими», зокрема [2]:

1. Питання права тлумачити податкове законодавство. Якщо за податковою консультацією збережено статус індивідуальних рекомендацій, то податкові роз'яснення стають своєрідними нормативними документами. Податкове роз'яснення має бути затверджене наказом Мініфіну та зареєстроване Міністром. За таких обставин податкова легітимно може нівелювати дію презумпції правомірності рішень платника, видавши власне тлумачення спірного положення, яке, як видається, навряд чи буде на користь платників податків.

2. Запровадження нового виду перевірок – фактичних. З самого початку податкова просувала ідею запровадження контрольних перевірок розрахункових операцій. Цей вид перевірок – єдино можливий інструмент контролю за повнотою відображення руху готівкових коштів. Проте ідея розширення видів перевірок не знайшла підтримки серед багатьох впливових персон уряду, особливо тих, які є вихідцями з бізнесу.

Податковий кодекс містить численні локальні зміни, які розширюють права і повноваження контролюючих органів та їх посадових осіб. Загалом розширення прав податкової служби у кодексі видається надмірним і не завжди обґрунтованим. Значну частину актуальних проблем можна усунути за допомогою "вбудовування" відповідних механізмів у законодавче поле, а не через надання безмежних повноважень контролюючим органам.

Висновки. Отже, Податковий кодекс є кроком на шляху до створення більш досконалої системи оподаткування. Він має ряд переваг: зменшення кількості податків, зниження певних податкових ставок, символічну плату за порушення Податкового кодексу у першому півріччі тощо. Проте не зважаючи на ці переваги, даний законодавчий документ має низку серйозних недоліків: негативні умови оподаткування для середнього та особливо малого бізнесу, обмеження кола осіб, що можуть користуватися спрощеною системою оподаткування тощо. Таким чином, навіть ці окремі зауваження щодо Податкового кодексу свідчать про необхідність його вдосконалення, які неодмінно матимуть вплив на ефективність економіки України.

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року №2755-VI зі змінами та доповненнями від 01 січня 2011 року. 2. Газета «Частный предприниматель». Форум предпринимателей. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chp.com.ua/>. 3. Карамішева Г. М. Проблеми кредитування малого та середнього бізнесу в умовах посткризового стану економіки / Г. М. Карамішева, А. Г. Новікова // Часопис економічних реформ. – 2011. – №1. – С. 54-59. 4. Тульчинський Р. В. Податкова система України, її недоліки та шляхи реформування [Електронний ресурс] / Р. В. Тульчинський, М. О. Змієнко // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2009. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evkpi/2009/88.pdf. 5. Шкарупа О. В. Аналіз проблем та напрямків удосконалення системи оподаткування в Україні / О. В. Шкарупа, А. В. Романченко // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 1. – С. 185-191.

Рецензент: к.е.н., професор Кушнір Н. Б. (НУВГП)